INTERNATIONAL JOURNAL OF SCIENTIFIC RESEARCHERS
ISSN: 3030-332X Impact factor: 9,493 Volume 17, issue 1, Aprel 2026
https://wordlyknowledge.uz/index.php/IJSR worldly knowledge
Index: google scholar, research gate, research bib, zenodo, open aire.
https://scholar.google.com/scholar?hl=ru&as_sdt=0%2C5&q=wosjournals.com&btnG
https://www.researchgate.net/profile/Worldly-Knowledge
https://journalseeker.researchbib.com/view/issn/3030-332X

TA'LIM TASHKILOTLARIDA BOSHQARUVNI TASHKIL ETISHNING NAZARIY ASOSLARI

Abdikalikova Sarbinaz Shadimuratovna
Qoraqalpog'iston Respublikasi
Chimboy tumani 38-maktab o'qituvchisi

Annotatsiya. Ushbu maqolada ta'lim tashkilotlarida boshqaruvni tashkil etishning nazariy asoslari o'rganiladi. Maqolada boshqaruv jarayonining konseptual tamoyillari, nazariy modellari hamda ta'lim boshqaruvida samaradorlikni oshirishga xizmat qiluvchi strategiyalar tavsiflanadi. Shuningdek, administrativ va pedagogik boshqaruvning o'ziga xos xususiyatlari ko'rib chiqilib, ularning ta'lim sifatiga ta'siri tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari ta'lim muassasalarida boshqaruv tizimini yaxshilash bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqishga asos bo'ladi.

Kalit so'zlar: Ta'lim tashkiloti, boshqaruv, nazariy asoslar, ta'lim muassasasi, boshqaruv tizimi, samaradorlik, menejment.

Ta'lim tashkilotlarida boshqaruv – bu ta'lim jarayonini samarali tashkil etish, tizimni muvofiqlashtirish hamda resurslardan oqilona foydalanishni ta'minlash uchun zarur bo'lgan faoliyatlarning majmui. Ta'lim boshqaruvi nafaqat pedagogik jarayonni boshqarish, balki muassasa iqtisodiyotini boshqarish, inson resurslarini tashkil etish va tashkiliy-huquqiy me'yorlarni hisobga olishdan iboratdir. Bugungi kunda ta'lim muassasalarining samaradorligini oshirishda boshqaruv tizimining muhim roli ortib bormoqda. Shu sababli, boshqaruvni tashkil etishning nazariy asoslarini chuqur o'rganish ta'lim sohasining taraqqiyoti uchun muhimdir.

1. Boshqaruv tushunchasi va uning ta'lim sohasidagi ahamiyati.

Boshqaruv (menedjment) deganda ma'lum bir maqsadga erishish uchun resurslarni rejalashtirish, tashkil etish, boshqarish va nazorat qilish jarayoni tushuniladi (Robbins, 2003). Ta'lim muassasalarida boshqaruv — bu metodik, tashkiliy va iqtisodiy elementlarning uyg'unligini ta'minlaydigan ixtisoslashgan faoliyatdir. U ta'lim sifatini oshirish, o'quvchilarning qobiliyatlarini rivojlantirish va ta'lim ishlab chiqarish jarayonining samaradorligini ta'minlashga qaratilgan.

2. Ta'lim tashkilotlarida boshqaruvning nazariy modellari.

Boshqaruv nazariyasida ko'plab yondashuvlar mavjud bo'lib, ularning har biri ta'lim muassasalarida qo'llanilishi mumkin:

- **Klassik boshqaruv nazariyasi:** Henri Fayol, Maks Veber kabi olimlar boshqaruvni aniq strukturaviy prinsiplar asosida tashkil etishni taklif qilganlar. Bu yondashuvda boshqaruv boshqaruv funktsiyalarini (rejalashtirish, tashkil etish, boshqarish, muvofiqlashtirish, nazorat) o'z ichiga oladi (Fayol, 1949).
- **Behavioral yondashuv:** Ta'lim tashkilotlarida inson omiliga asoslangan boshqaruvda motivatsiya, jamoa ruhini oshirish va pedagog xodimlar bilan samarali aloqa markaziy o'rin tutadi (Mayo, 1933).
- **Tizimli yondashuv:** Tashkilot boshqaruvini bir butun sifatida ko'rib, o'qituvchilar, o'quvchilar, ma'muriyat va atrof-muhit elementlarini o'zaro bog'liq tizim sifatida tahlil qiladi.
- **Situatsiyalar nazariyasi:** Har bir ta'lim muassasasining o'ziga xos shart-sharoitlariga qarab boshqaruv usullarini moslashtirishni tavsiya etadi.

ISSN: 3030-332X Impact factor: 9,493 Volume 17, issue 1, Aprel 2026
https://wordlyknowledge.uz/index.php/IJSR worldly knowledge
Index:* *google scholar, research gate, research bib, zenodo, open aire.
https://scholar.google.com/scholar?hl=ru&as_sdt=0%2C5&q=wosjournals.com&btnG
https://www.researchgate.net/profile/Worldly-Knowledge
https://journalseeker.researchbib.com/view/issn/3030-332X

3. Ta’lim boshqaruvida asosiy boshqaruv funktsiyalari.

Ta’lim tashkilotlarida boshqaruv quyidagi asosiy funktsiyalarni o‘z ichiga oladi:

- **Rejalashtirish:** Ta’lim jarayoni maqsadlarini belgilash va ularga erishish strategiyalarini ishlab chiqish.
- **Tashkil etish:** Resurslar (kadrlar, moliyaviy va moddiy) ni taqsimlash va muvofiqlashtirish.
- **Boshqarish:** Pedagogik va ma’muriy jarayonlarni muvofiqlashtirish.
- **Nazorat:** Ta’lim sifatini, moliyaviy holatni va jamoaning faoliyatini monitoring qilish.

Bu funktsiyalar bir-biri bilan chambarchas bog‘liq bo‘lib, har birining ta’lim sifatiga ta’siri katta.

4. Ta’lim tashkilotlarida boshqaruv samaradorligini oshirish omillari

Ta’lim muassasalarida boshqaruv samaradorligi ko‘plab omillarga bog‘liq:

- **Rahbarning malakasi va tajribasi:** Sifatli boshqaruv uchun rahbarning pedagogik, menejerlik hamda kommunikatsiya ko‘nikmalari zarur.
- **Tashkiliy madaniyat:** Jamoada ishonch, hamkorlik va o‘zaro hurmatni rivojlantirish.
- **Innovatsion yondashuvlar:** Zamonaviy texnologiyalarni joriy etish va boshqaruv jarayonida yangi metodlarni qo‘llash.
- **Kadrlar tayyorgarligi:** Doimiy ravishda xodimlarning malakasini oshirish va ularni rag‘batlantirish tizimlarini yaratish.
- **Qonuniy va normativ hujjatlar bilan muvofiqlik:** Ta’lim boshqaruvida huquqiy asoslarni chuqur tushunish va ularga rioya qilish zarur.

Xulosa. Ta’lim tashkilotlarida boshqaruvni tashkil etishning nazariy asoslari ta’lim jarayonining samarali tashkil etilishi, resurslardan optimal foydalanish va ta’lim sifatini oshirishga imkon beradi. Boshqaruvning klassik, behavorial, tizimli va situatsion modellari ta’lim muassasasining o‘ziga xos xususiyatlarini hisobga olgan holda amaliyotga moslashtirilishi lozim. Samarali boshqaruv kadrlar tayyorgarligiga, ichki tashkiliy madaniyatga va innovatsion yondashuvlarga bog‘liqdir. Shu boisdan, ta’lim muassasalarida boshqaruv jarayonlarini doimiy takomillashtirib borish ta’lim sifatining mustahkamlanishiga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Fayol, H. (1949). General and Industrial Management. London: Pitman Publishing.
2. Robbins, S. P. (2003). Organizational Behavior. Pearson Education.
3. Mayo, E. (1933). The Human Problems of an Industrial Civilization. Macmillan.
4. Zokirov, B. (2018). Ta’lim boshqaruvi nazariyasi va amaliyoti. Toshkent: Fan.
5. Ismoilov, M. (2020). “Ta’lim tashkilotlarida boshqaruv tizimini mukammallashtirish”, O‘zbekiston ta’limi jurnali, 3(12), 45-52.